

POPULISTISEN DEMOKRATIAN TUOMIO

WILLIAM H. RIKER: *Liberalism against Populism: A Confrontation between the Theory of Democracy and the Theory of Social Choice*. San Francisco: W.H. Freeman and Company 1982.

Jos osoittautuisi, että kaikki demokraattisina pidetyt päätöksentekotavat ovat joko tuloksiltaan satunnaisia, epärehellistä äänestäjää suosivia tai sitten yhden äänestäjän saneluun päätyviä, niin ilmeisesti vakuutukset kansalaisten tahdon huomioon ottamisesta päätöksenteossa eivät olisi uskottavia. Itse asiassa voisi kysyä, mitä demokratiasta jää jäljelle, jos näin todella osoittautuu. Rikerin teos keskittyy juuri tähän ongelmaan. Esitys sijoittuu, kuten nimestä voi päätellä osin politiikan teoriaan sanan sisällöllisessä mielessä, osin taas päätöksenteon ja äänestämisen teoriaan.

Rikerin käsityksen mukaan käsitykset demokratiasta voidaan tyhjentävästi jakaa kahteen luokkaan: yhtäältä liberalistisiin ja toisaalta populistisiin. Yhteistä kummallekin näkemykselle on käsitys äänestämisen keskeisyydestä demokraattisessa järjestelmässä. Itse asiassa Rikerin mukaan ei voida puhua demokratiasta, ellei äänestysinstituutioita ole. Vaalit ovat siten demokratian määrittelevä ominaisuus. Tämä ajatus on keskeinen taustaoletus, jonka varassa lepää koko teoksen pääargumentti. Populistisen demokratiakäsityksen mukaan vaaleissa paljastuu kansan tahto tai yleinen intressi, ja tämä perustelee itse asiassa demokraattisen järjestelmän olemassaolon. Liberalistisen näkemyksen mukaan taas olennaista demokratialle on mahdollisuus vallanpitäjän vaihtamiseen vaalien tuloksena. Näin ollen populistisen näkemyksen kestävyys on olen-

naisesti riippuvainen siitä, ovatko käytössä olevat äänestysmenettelyt todella hyviä paljastamaan kansan tahdon. Sitävastoin liberalistinen demokratiateoria ei tätä olettamusta menettelyjen hyvydestä tarvitse.

Riker pyrkii teoksellaan osoittamaan populistisen näkemyksen kestävämmäksi. Hän esittelee melkoisen määrän viimeaikaisia äänestysmenettelyjen teorian tuloksia, joiden perusteella voidaan sanoa, ettei mikään käytössä olevista menettelyistä ole kovin hyvä, vaan jokaiseen liittyy yksi tai useampia heikkouksia, joiden perusteella voidaan väittää menettelyn olevan kelvoton paljastamaan kansan tahdon. Voidaan tietysti väittää, että Rikerin menetelmävalikoima on puutteellinen tai että joitakin tärkeitä hyvyyskriteerejä on jäänyt tarkastelematta, mutta johdatuksena äänestysmenettelyjen teorian perusproblematiikkaan Rikerin aineistoa voidaan hyvinkin pitää riittävänä. Eri asia on, voidaanko läpikäytyä aineistoa pitää niin tyhjentävänä, että sen perusteella voidaan tehdä johtopäätös populistisen näkemyksen kestävämmyydestä. Vaikka mikään käytössä oleva menettely ei ole »hyvä», niin eri tilanteissa jotkut menettelyt ovat toisia parempia. Edelleen jotkut menettelyt voidaan jopa hylätä toisten hyväksi, koska edelliset toimivat aina korkeintaan yhtä hyvin ja joskus huonommin kuin jälkimmäiset hyvin suurten kriteerijoukkojen suhteen. Tähän aihepiiriin Riker ei kuitenkaan teoksessaan puutu.

Teos jakaantuu sisällöllisesti kolmeen osaan. Ensimmäisessä luonnehditaan teoksen päämääriä ja esitellään populistinen ja liberalistinen demokratiakäsitys. Tässä osassa samoin kuin kautta linjan koko teoksessa paljastuu Rikerin syvälinainen poliittisten prosessien tuntemus, eräänlainen politologin ammattitaito. Paikka paikoin häiritsee lukijaa aavistus, että tuo ammattitaito on alistettu tarkoituksiin, joissa se ei enää päde. Tarkoitan tällä kirjan niitä osia, joissa Riker analyttisen otteensa kadottaen esittää arvioita muista kuin Yhdysvaltojen poliittisesta järjestelmästä. Toisessa osassa käsitellään laajasti erilaisia äänestysmenettelyjä ja hyvyyskriteerejä sekä päädytään alussa mainitunlaiseen pessimistiseen johtopäätökseen kansan tahdon toteutumisesta

vaaleissa. Tämä osa on varmaankin kirjan antoisin sillä siinä tarjotaan lukijalle laaja yleiskatsaus äänestysmenettelyjen teorian tuloksiin varsin helppolukuisessa muodossa. Kirjassa ei ole mukana teoreemojen todistuksia eikä myöskään formaalisia määrittelyjä. Jälkimmäiset on esitetty viitteinä vaativamman lukijan hyödyksi. Teoksen kolmas osa palaa jälleen alussa esitettyyn demokratiateorian problematiikkaan. Tässä osassa esitetään myös mielenkiintoinen käsitys poliittisesta evoluutiosta, jossa enemmistösyklit ja strateginen äänestäminen (esityslistan kontrollin muodossa) näyttelevät pääosaa. Tätä näkemystä poliittisesta prosessista havainnollistetaan historiallisella katsauksella orjuuden poistamiseen tähtääviin lainsäädäntöhankkeisiin Yhdysvalloissa. Tässä yhteydessä jälleen Rikerin politologinen ote on vankka. Teoksen viimeisillä sivuilla Riker pyrkii osoittamaan Yhdysvaltain järjestelmän olevan puutteistaan huolimatta ainoa liberalistiseen demokratiakäsitykseen johdonmukaisesti perustuva poliittinen järjestelmä. Kun populistinen näkemys on Rikerin mukaan tullut osoitetuksi kestävämmäksi, on selvää, että kirjan tekijää voidaan moittia tendenssistä. Moitteen oikeutus riippuu olennaisesti siitä, minkä arvon annamme Rikerin läpikäymille menettelyjen hyvyyskriteereille, onko liberalismi-populismi erottelu tyhjentävä ja onko äänestysinstituutio todella demokratian määrittävä ominaisuus.

Liberalism against Populism on mielenkiintoinen, kaikin puolin tärkeä ja politologeille suositeltava teos. Se on kirjoitettu oppikirjaksi ja sellaiseksi se oikein hyvin soveltuukin. Esitystapa on teknisyttä pitkälle välttävää ja selkeästi argumentoivaa. Tärkeäksi teoksen tekee se, että siinä käsitellään valtiollisiin instituutioihin liittyvää perusproblematiikkaa modernilla tavalla. Esityksen kattama tutkimusalue on varsin laaja. Mielenkiintoinen teos on ensisijaisesti siksi, että siinä hahmotellaan uutta näkemystä poliittisesta päätöksentekoprosessista poliittisen kehityksen osana. Mielenkiintoista on tietysti myös sisällöllisen valtio-opin piiriin kuuluvien kysymysten käsitteleminen formaalin politologian tuloksia hyväksi käyttäen.

Hannu Nurmi